

Hver borgar?

Samkeppnisumhverfi fjármálafyrirtækja

Greining efnahagssviðs SA
Ásdís Kristjánsdóttir, forstöðumaður

SFF dagurinn, 27 nóvember 2014

Hver borgar?

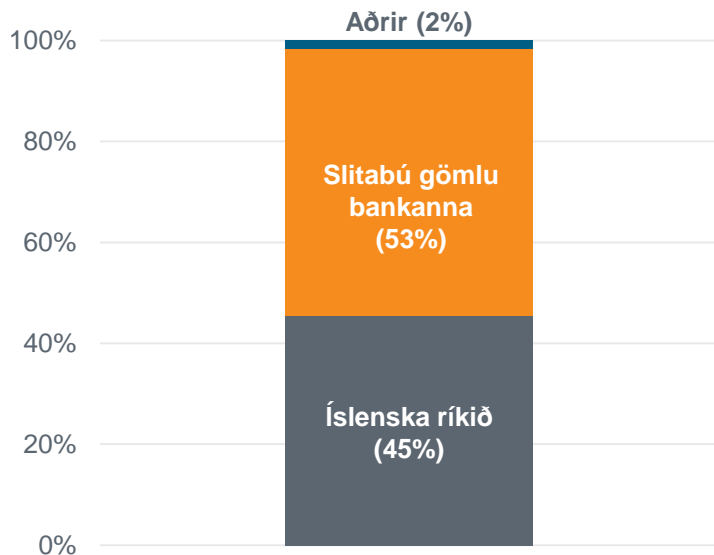
1. Íslenski fjármálamarkaðurinn
2. Hvað skýrir mikinn vaxtamun?
3. Samkeppnisumhverfi fjármálafyrirtækja

Hver borgar?

1. Íslenski fjármálamarkaðurinn
2. Hvað skýrir mikinn vaxtamun?
3. Samkeppnisumhverfi fjármálafyrirtækja

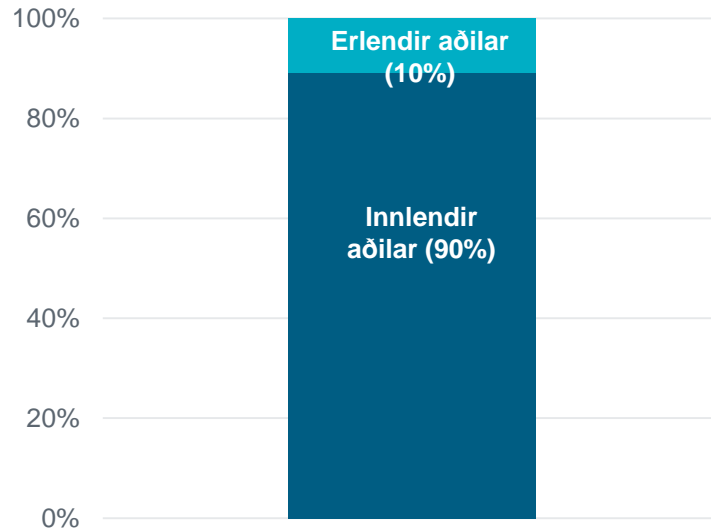
Eigendahópur íslenskra banka og íslenskra tryggingafélaga er mjög ólíkur

Eigendur íslenska bankakerfisins¹
- hlutfallsleg skipting

¹ Miðað við viðskiptabankana fjóra

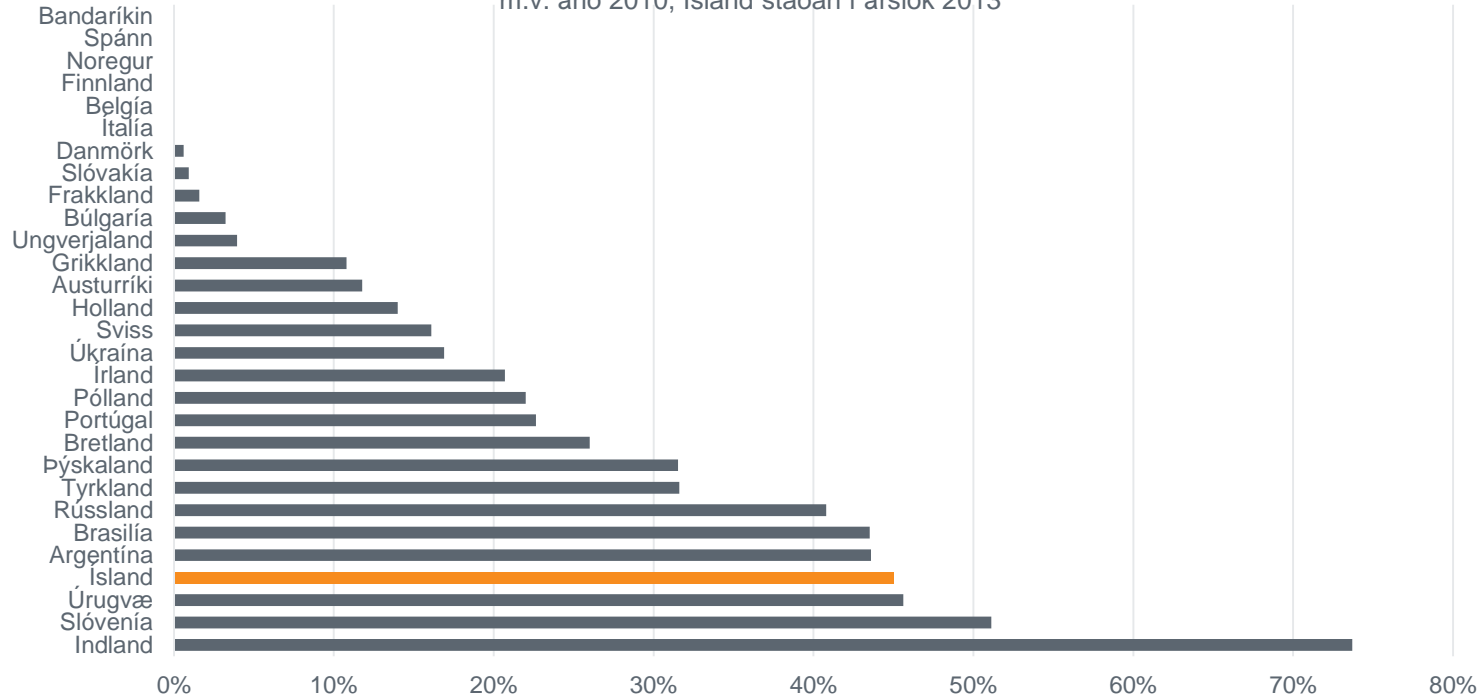
Eigendur á íslenskum tryggingamarkaði
- hlutfallsleg skipting, án Viðlagatryggingar

Þekkjast fá dæmi um eins mikla markaðshlutdeild hins opinbera

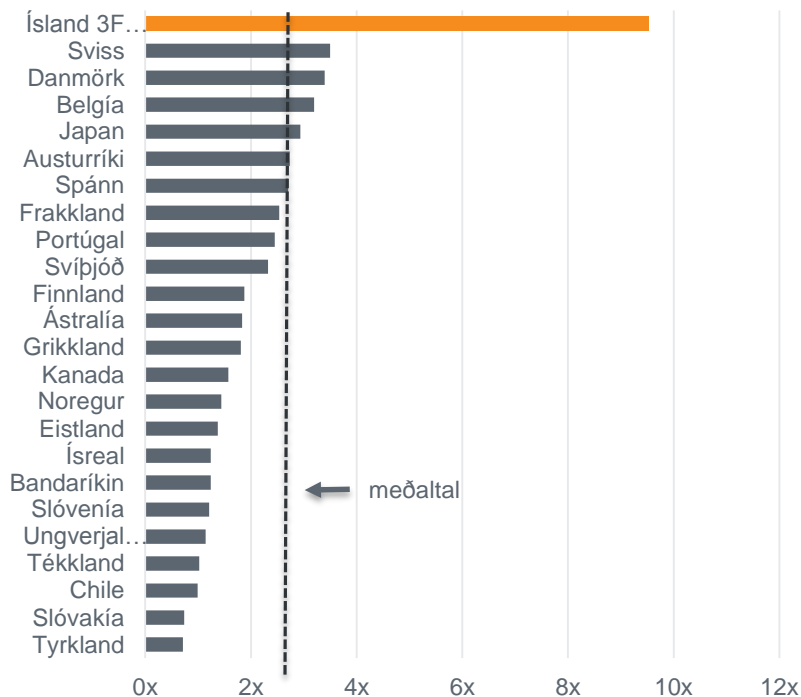
Eignarhlutur hins opinbera í bankastofnunum

m.v. árið 2010, Ísland staðan í árslok 2013

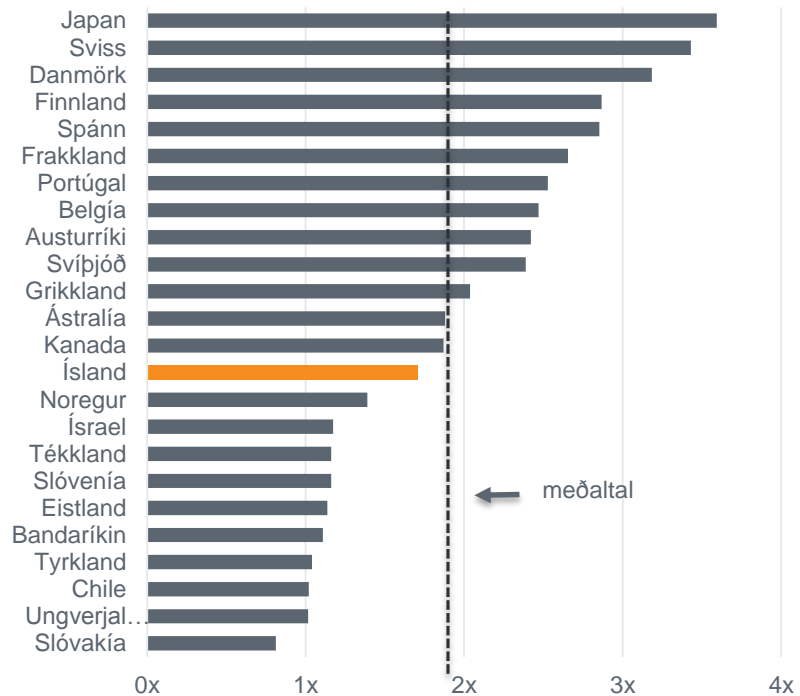

Íslenska bankakerfið er átta landsframléiðslum minna en árið 2008...

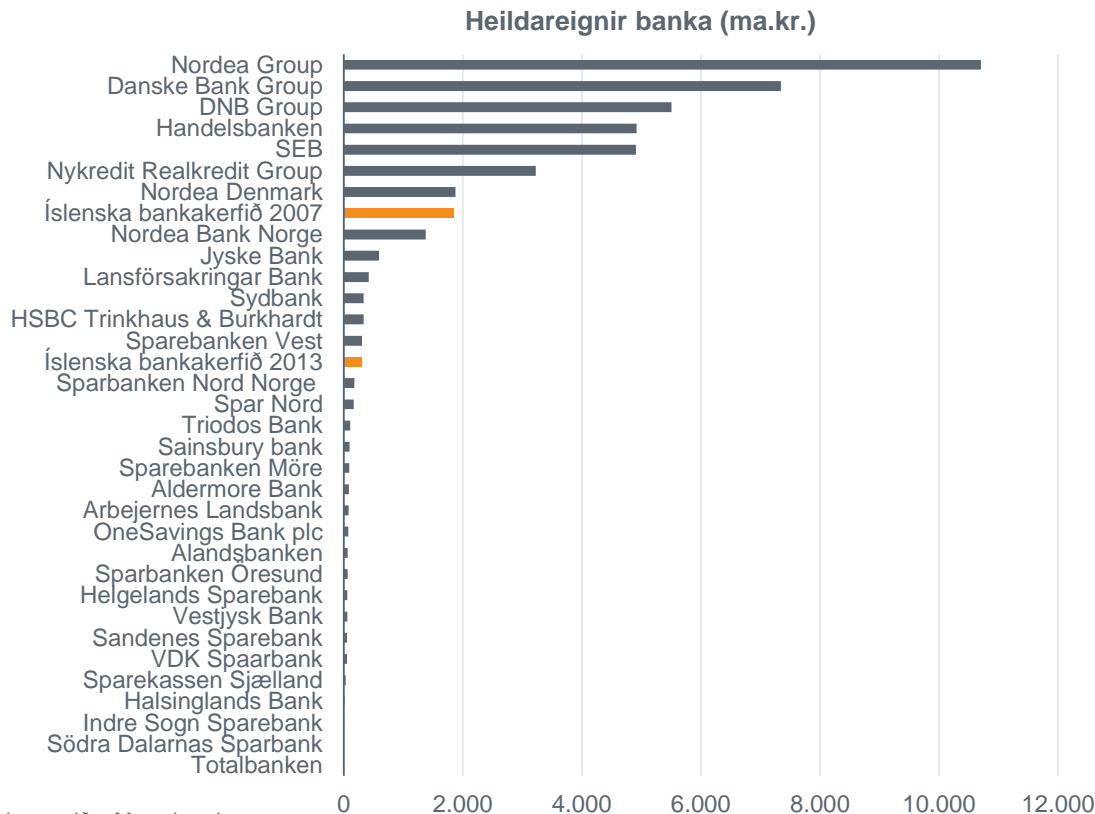
Árið 2008: Stærð bankakerfis meðal iðnríkja
- fjármálaeignir banka sem hlutfall af landsframléiðslu

Árið 2013: Stærð bankakerfis meðal iðnríkja
- fjármálaeignir banka sem hlutfall af landsframléiðslu

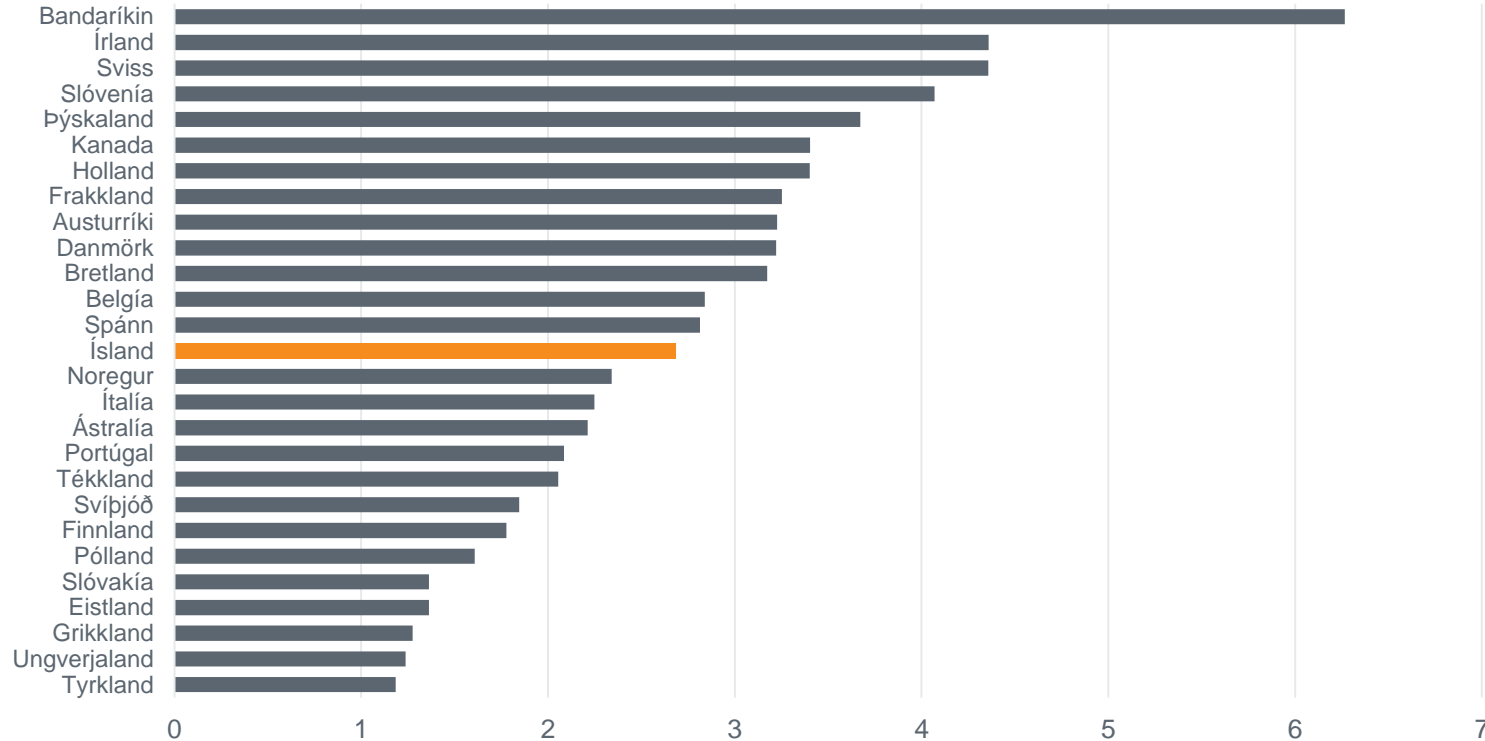

... en hefur alltaf verið agnarsmátt talið í krónum og aurum

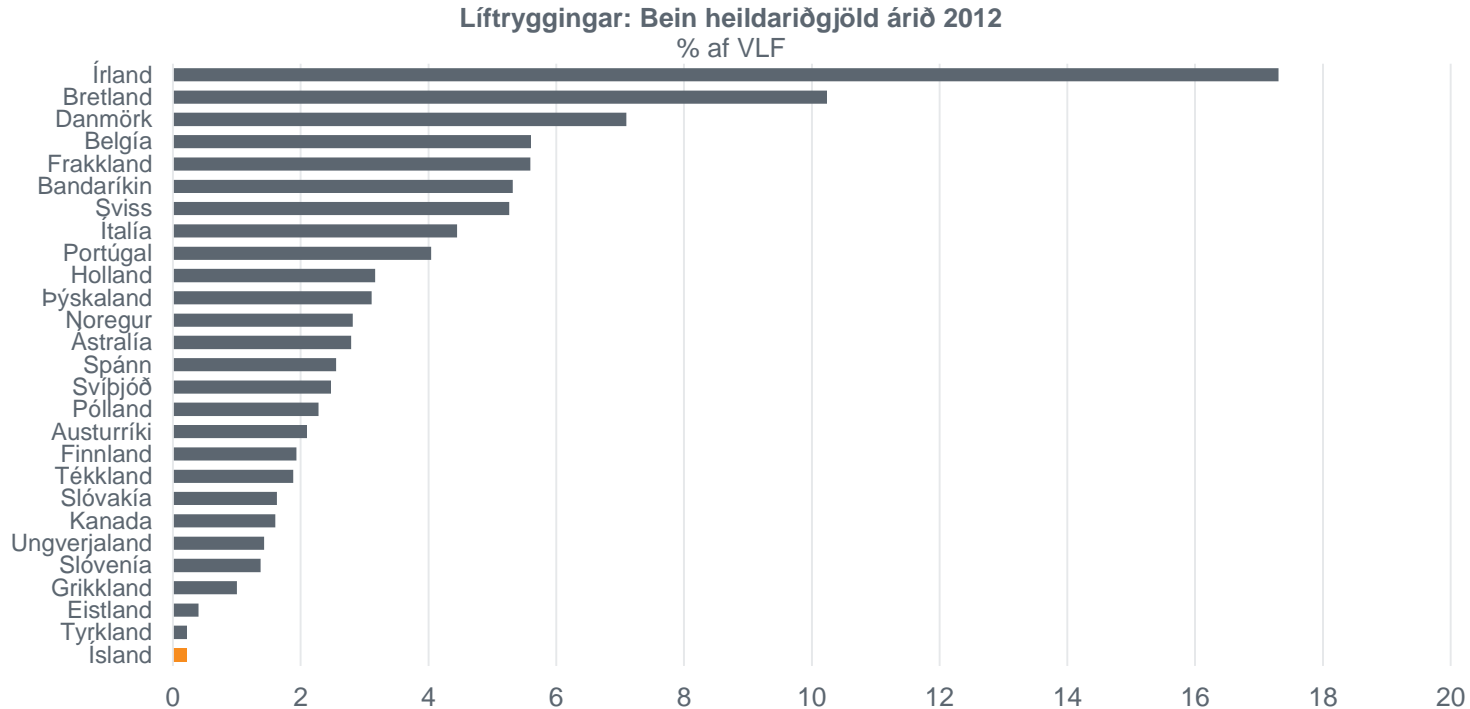
Íslenski skaðatryggingamarkaðurinn er meðalstór í hlutfalli við VLF...

Skaðatryggingar: Bein heildariðgjöld árið 2012
% af VLF

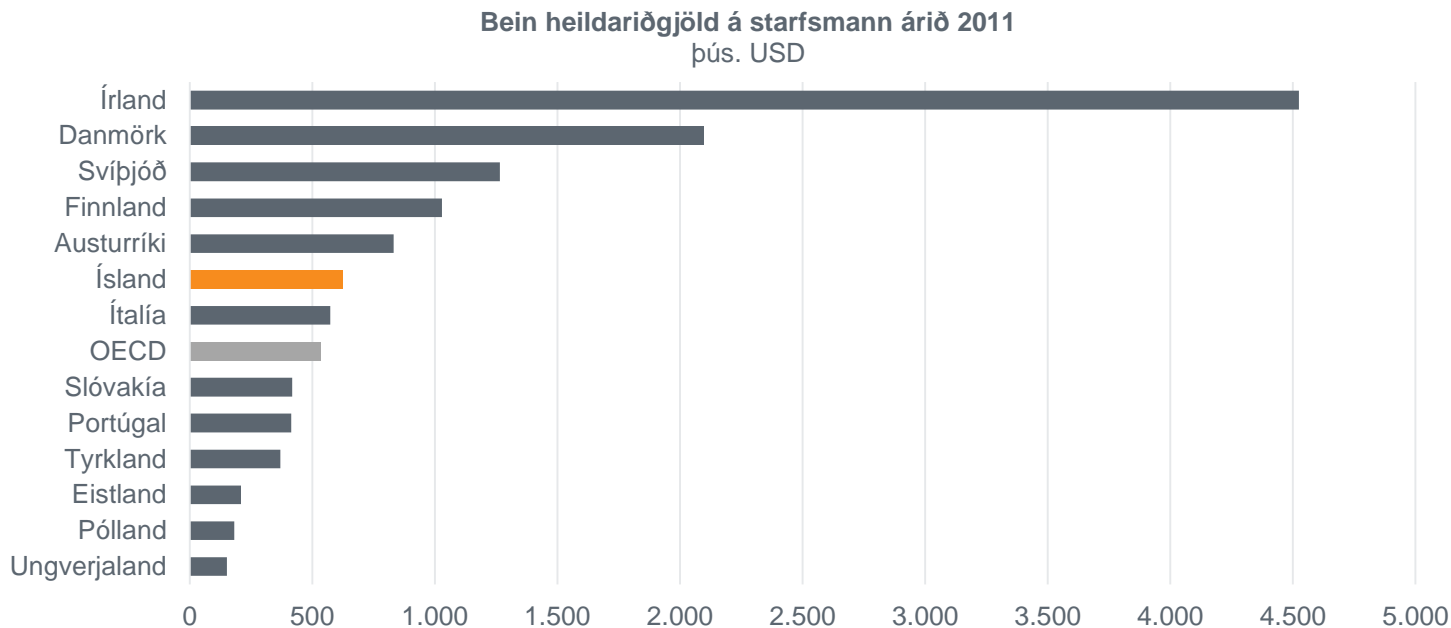
... en íslenski líftryggingamarkaðurinn er minnstur meðal OECD ríkja

Lífeyrissjóðskerfi eru almennt minni í öðrum ríkjum en þar eru söfnunartryggingar algengt sparnaðarform. Slíkar greiðslur teljast til iðgjalda og skekkja því samanburðinn töluvert.

Iðgjöld á hvern starfsmann eru hærri en meðaltal OECD ríkja

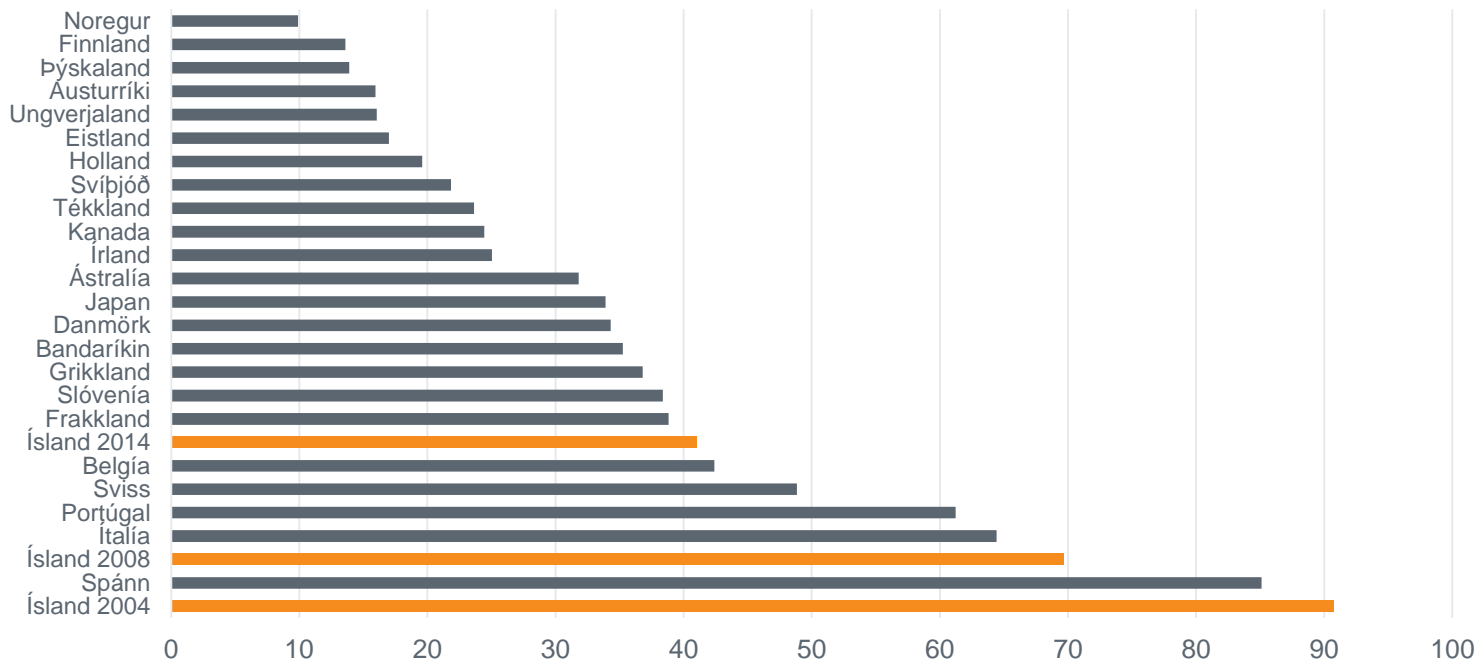
Iðgjöld á hvern starfsmann veita vísbendingu um framleiðni og skilvirkni atvinnugreinarinnar. Þau mælast hærri hjá þeim löndum þar sem söfnunartryggingar eru hlutfallslega miklar.

Hagkvæmni Íslenskrar viðskiptabankastarfsemi er aftur á mót lítil í alþjóðlegum samanburði

Erfitt er að ná fram stærðarhagkvæmni á Íslandi vegna dreifðrar byggðar og fámennis. Framfarir hafa þó orðið á undanförunum árum og bankaútibúum hefur fækkað ört.

Fjöldi bankaútibúa á 100 þúsund fullorðna íbúa árið 2012

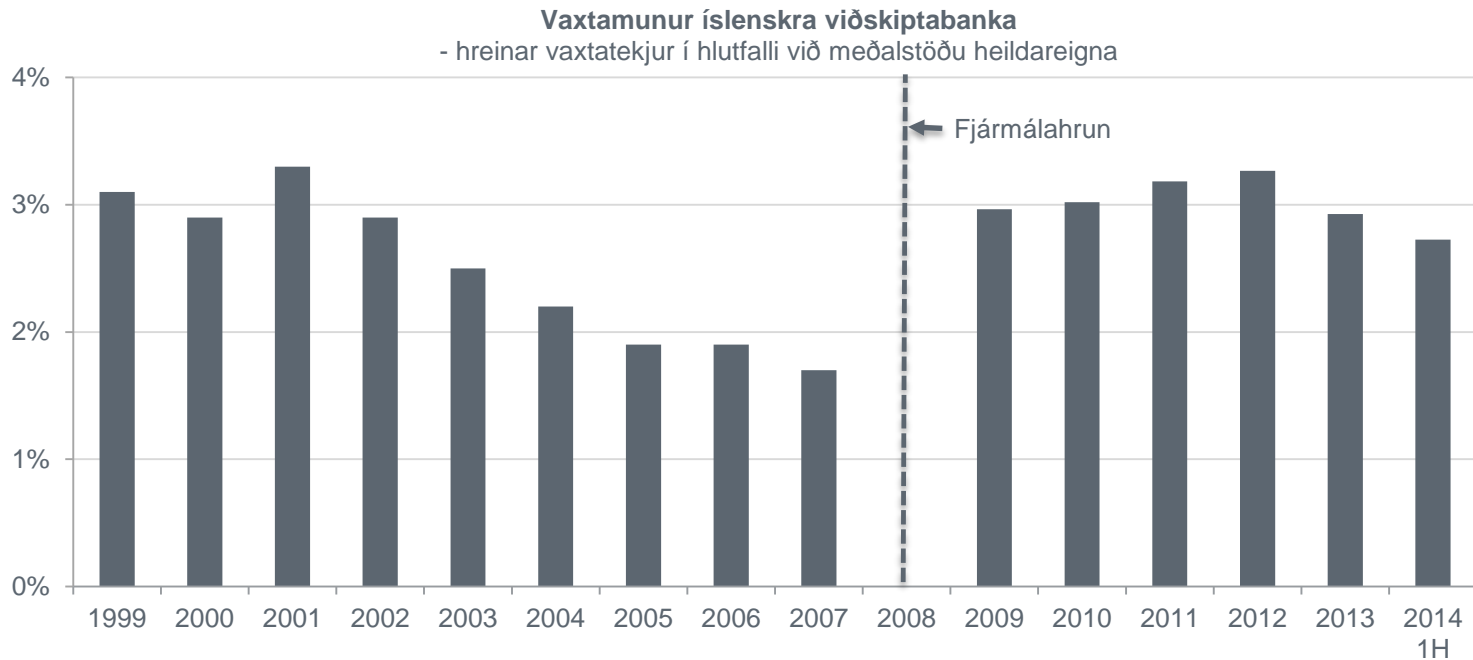

Eru íslenskir bankar samkeppnishæfir?

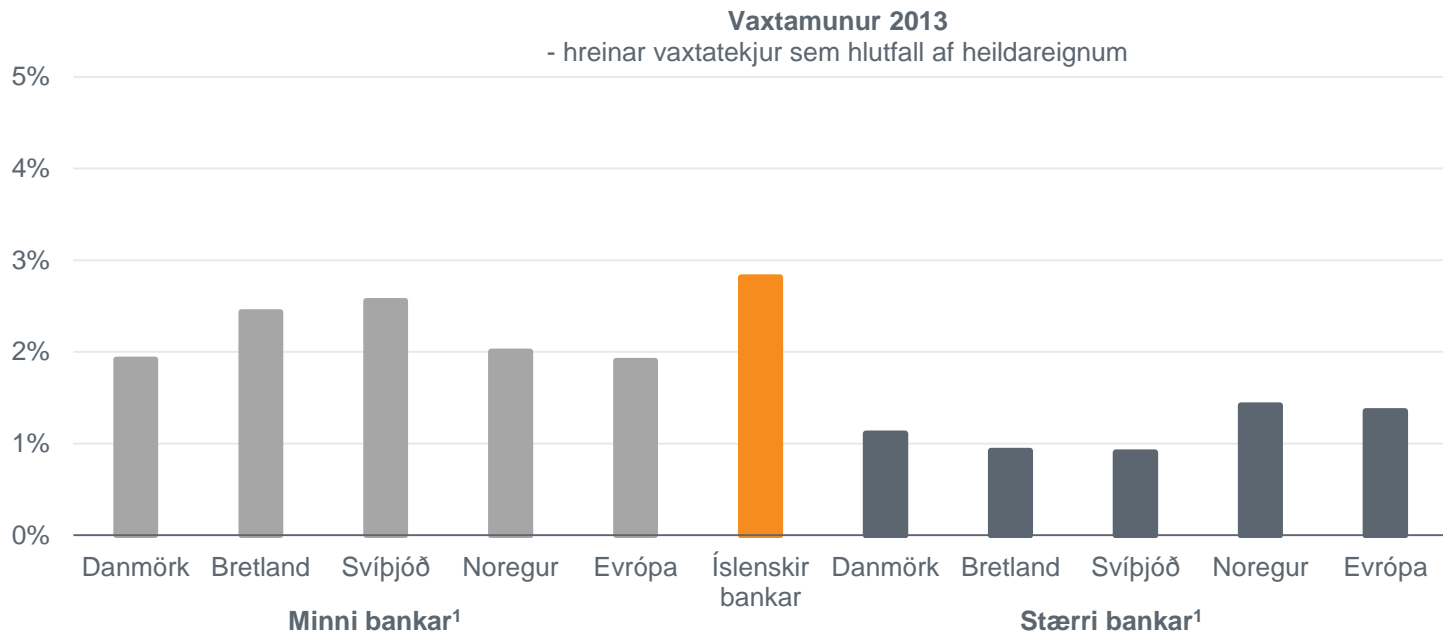
Vaxtamunur er nú mikill í sögulegum samanburði en hefur farið minnkandi

Samfara vaxandi lántöku erlendis og aukinni girun minnkaði vaxtamunur á árunum 2004-2007. Hafandi aukist verulega eftir hrun fer hann nú aftur minnkandi, m.a. samfara minni verðbólgu.

Vaxtamunur íslensku bankanna er meiri en í samanburðarlöndum...

Vaxtamunur íslensku bankanna er mikill hvort sem litið er til stórra banka í öðrum löndum eða banka sem eru nær íslensku bönkunum að stærð.

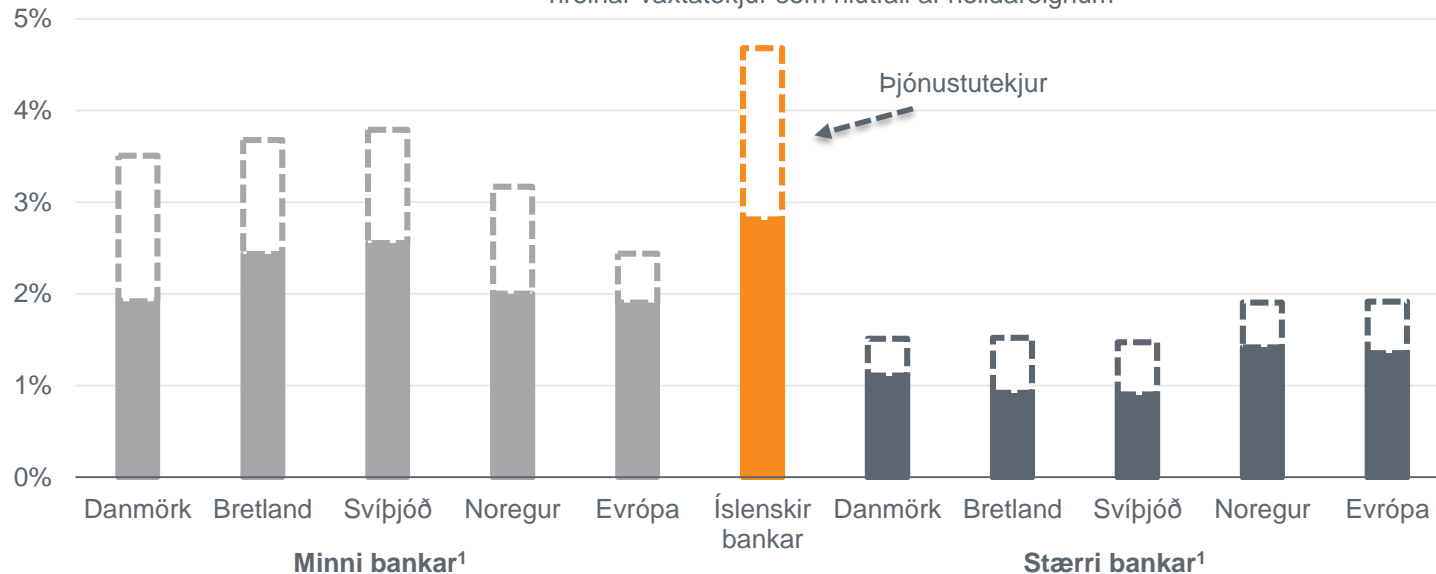

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

... og skera þeir sig enn meira úr ef þjónustutekjum er bætt við

Álagning banka á viðskiptavini kemur auk vaxtamunar fram í álögðum þjónustugjöldum. Þjónustutekjur eru stærri tekjulind fyrir íslenska banka en almennt er í nágrannaríkjum.

Vaxtamunur og þjónustutekjur 2013
- hreinar vaxtatekjur sem hlutfall af heildareignum

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

Hver borgar?

1. Íslenski fjármálamarkaðurinn
2. Hvað skýrir mikinn vaxtamun?
3. Samkeppnisumhverfi fjármálafyrirtækja

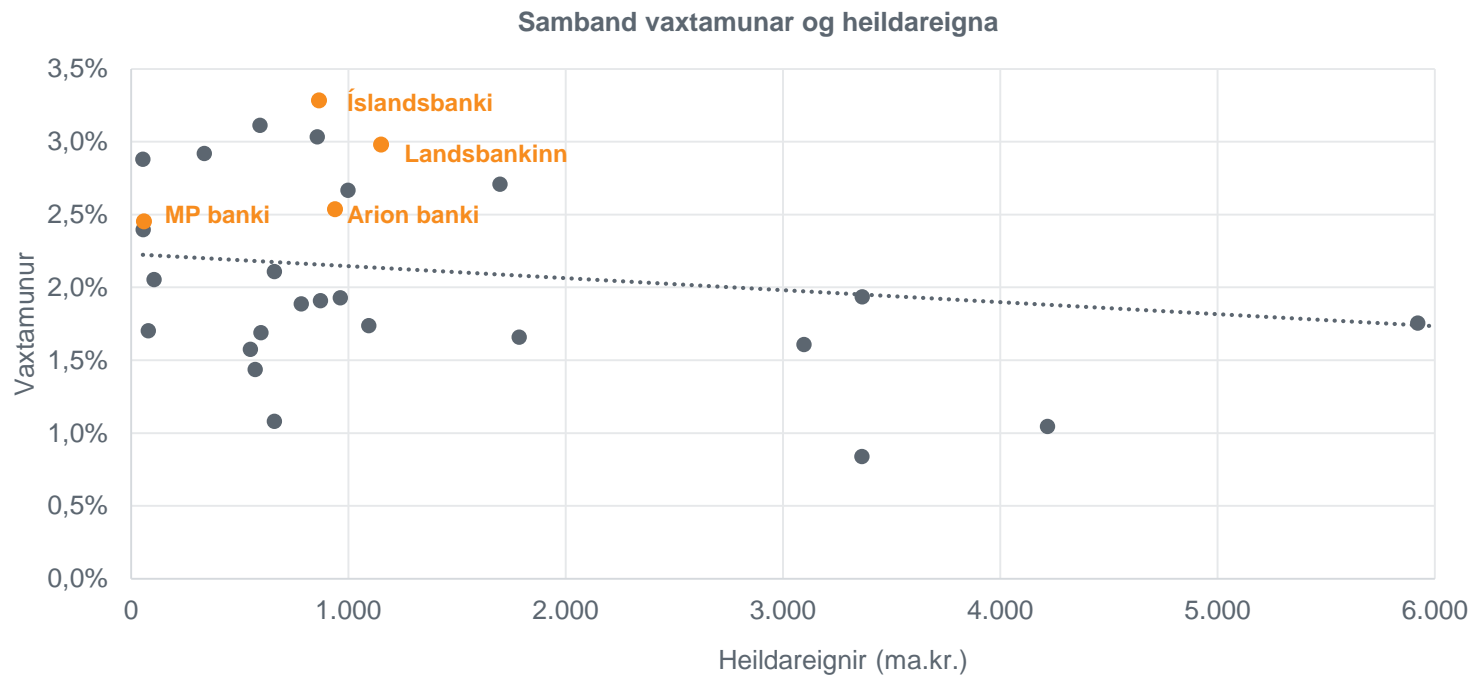
Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði

Stærðarhagkvæmni er í rekstri innlánsstofnanna. Stórir bankar hafa almennt betra lánshæfi, eiga auðveldara aðgengi að lánamörkuðum og eru kerfislega mikilvægir (óbein ríkisábyrgð).

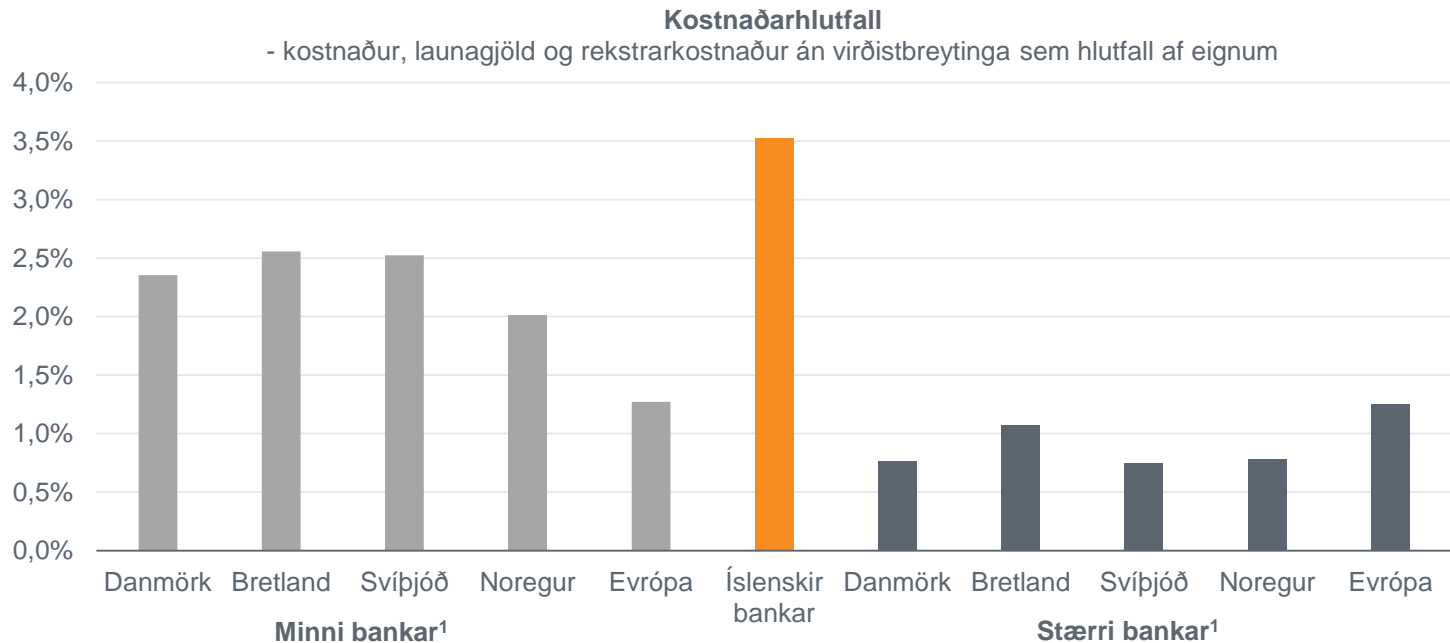
Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði

2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri

2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri

Þrátt fyrir að búast megi við hlutfallslega miklum kostnaði hjá íslenskum bönkum sökum smæðar þá er kostnaður við rekstur þeirra umtalsvert meiri en hjá erlendum bönkum sem eru svipaðir að stærð.

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

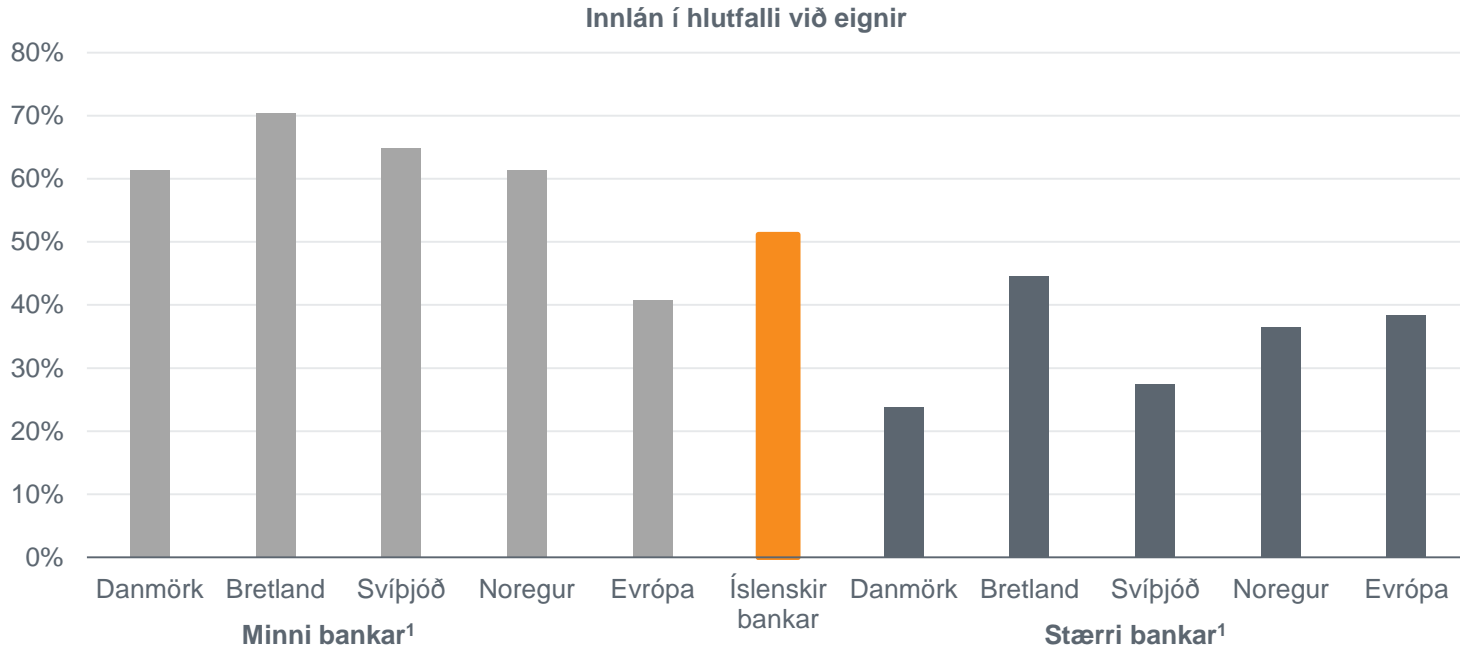
1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði

2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri

3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum

3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánum

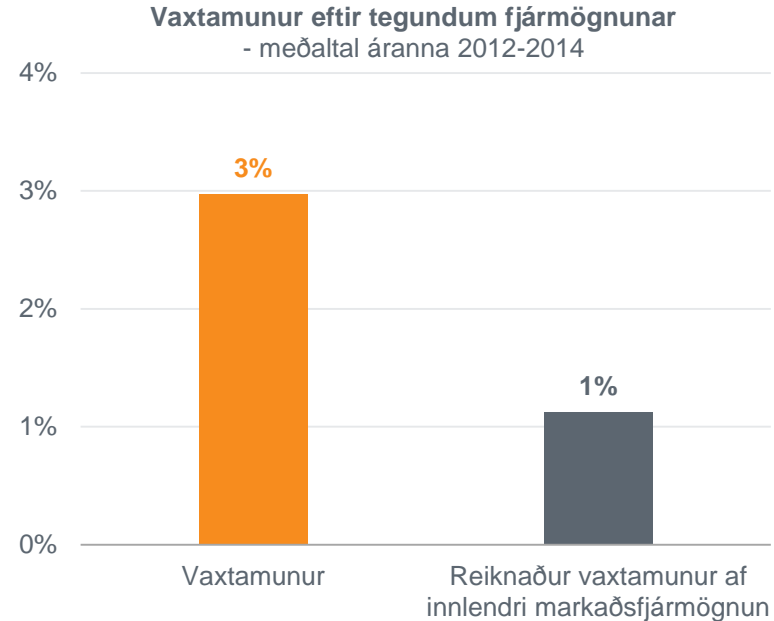
Almennt eru innlán stærri hluti fjármögnunar minni banka en þeirra stærri. Innlánafjármögnun er ódýr og veitir því tækifæri til að auka vaxtamun en um leið eykur hún bæði líftímaáhættu og rekstrarkostnað.

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

Vaxtamunurinn er talsvert minni á innlendri markaðsfjármögnun bankanna

- Frá árinu 2012 hafa viðskiptabankarnir gefið út sértryggð skuldabréf, bæði verðtryggð og óverðtryggð.
- Slík markaðsfjármögnun er þó enn mjög takmörkuð og nemur einungis um 1-3% af heildarfjármögnun bankanna.
- Reiknaður vaxtamunur bankanna hefur verið um 3% á síðustu þremur árum en skv. mati efnahagssviðs er vaxtamunur á sértryggðri skuldabréfafjármögnun í kringum 1%.

Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði

2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri

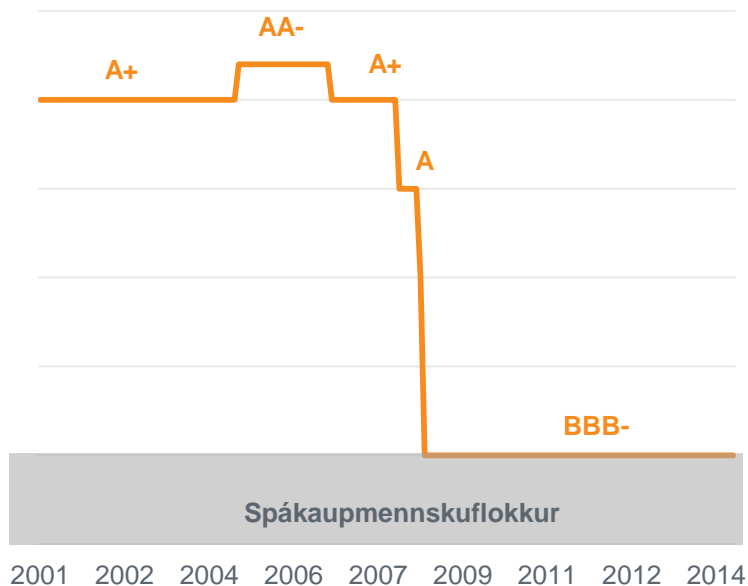
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum

4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft

4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft

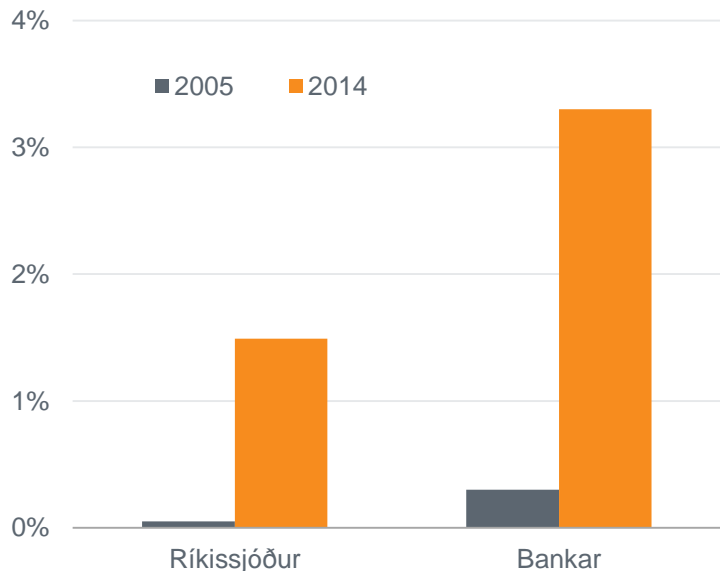
Lánshæfi bæði ríkissjóðs og innlendra fyrirtækja ber verunnar innan fjármagnshafta merki. Erlend markaðsfjármögnun ber hátt áhættuálag og dregur það úr getu innlendra banka til að bjóða hagstæð kjör í erlendum myntum.

Lánshæfi ríkissjóðs (S&P)

Heimildir: Seðlabanki Íslands, Samtök atvinnulífsins

Fjármagnskostnaður á erlendum mörkuðum
- álag ofan á grunnvexti

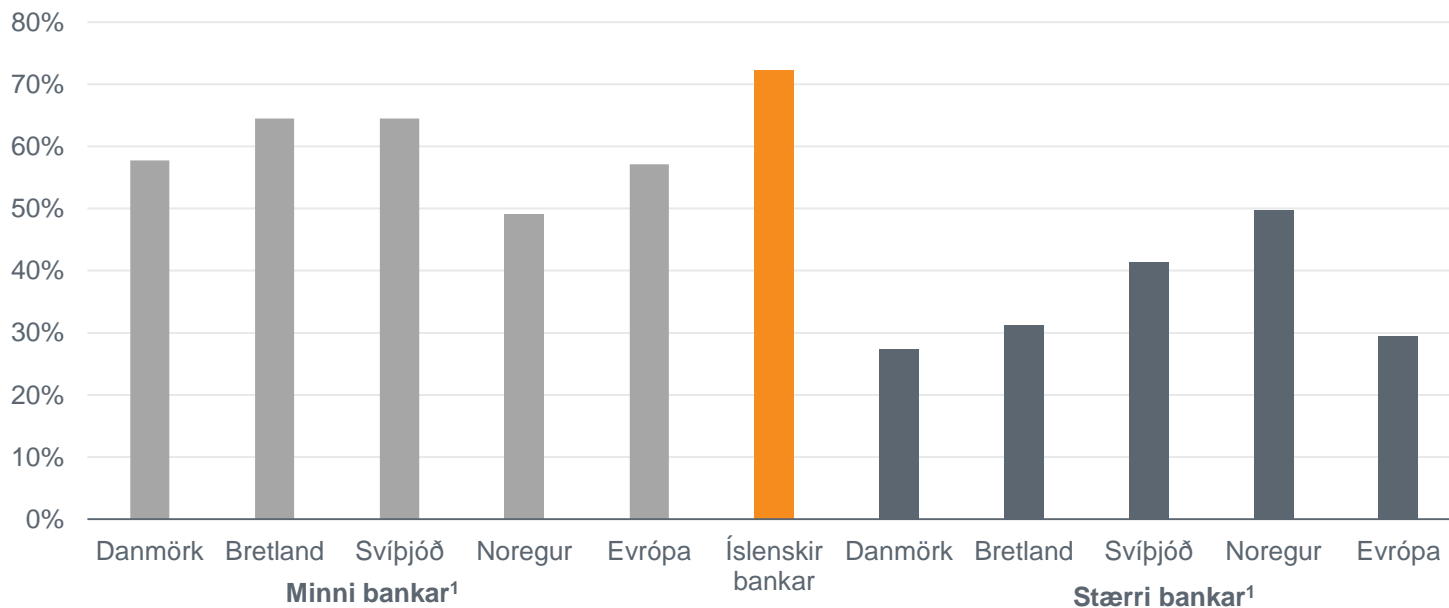
Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði
2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum
4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft
5. Íslenskir bankar eru með miklar áhættuvegnar eignir

5. Íslenskir bankar hafa hátt hlutfall áhættuveginna eigna

Eignir banka eru vegnar eftir áhættu og eru íbúðalán metin áhættulítill. Sterk staða Íbúðalánasjóðs hefur því áhrif til aukningar hlutfalls áhættuveginna eigna á efnahagsreikningum annarra útlánastofnanna.

Áhættuvegnar eignir í hlutfalli við heildareignir

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

Heimildir: Ársreikningar banka í úrtaki, útreikningar efnahagssviðs

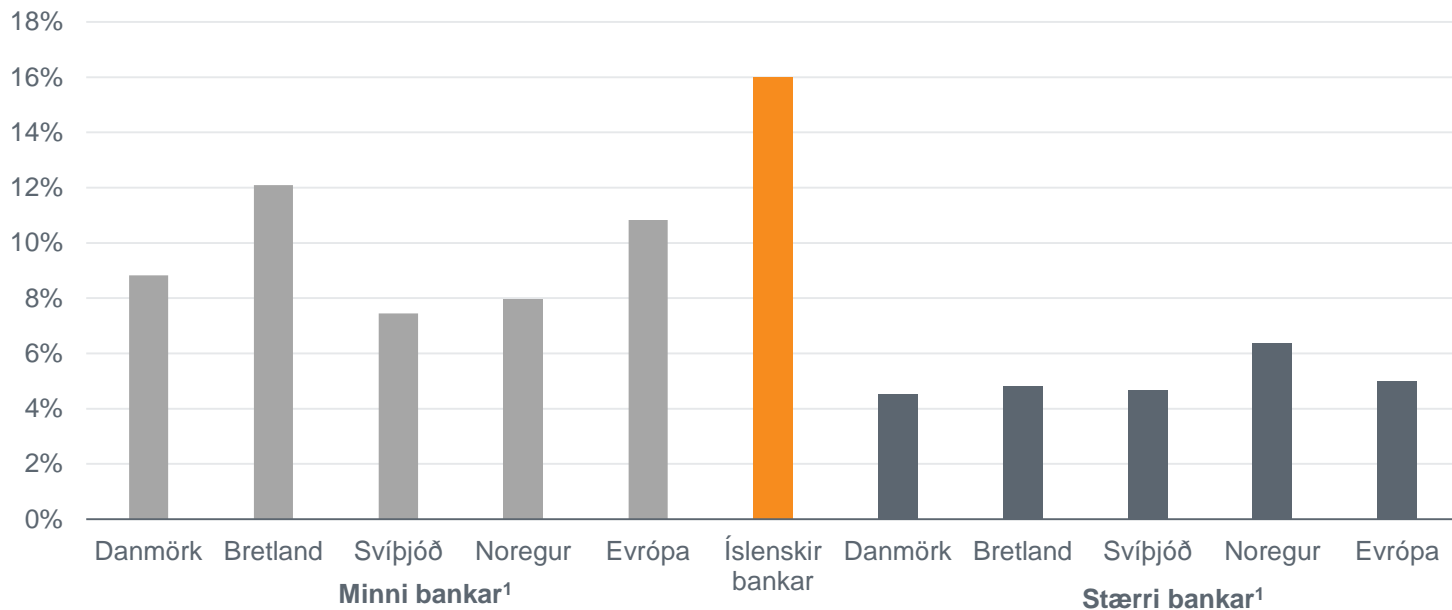
Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði
2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum
4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft
5. Íslenskir bankar eru með miklar áhættuvegnar eignir
6. Íslenskir bankar eru með hátt eiginfjárhlutfall

6. Íslenskir bankar eru með hátt eiginfjárhlutfall

Ávöxtunarkrafa eigin fjár er hærri en á annars konar fjármögnun enda áhættumeiri fyrir fjárfesta. Undir eðlilegum kringumstæðum eykur hátt eiginfjárhlutfall því fjármagnskostnað banka.

Eigið fé í hlutfalli við heildareignir

¹ M.v. að heildareignir „minni banka“ < 6.000 ma.kr., heildareignir „stærri banka“ > 13.000 ma.kr.

Heimildir: Ársreikningar stærstu viðskiptabankanna, útreikningar efnahagssviðs

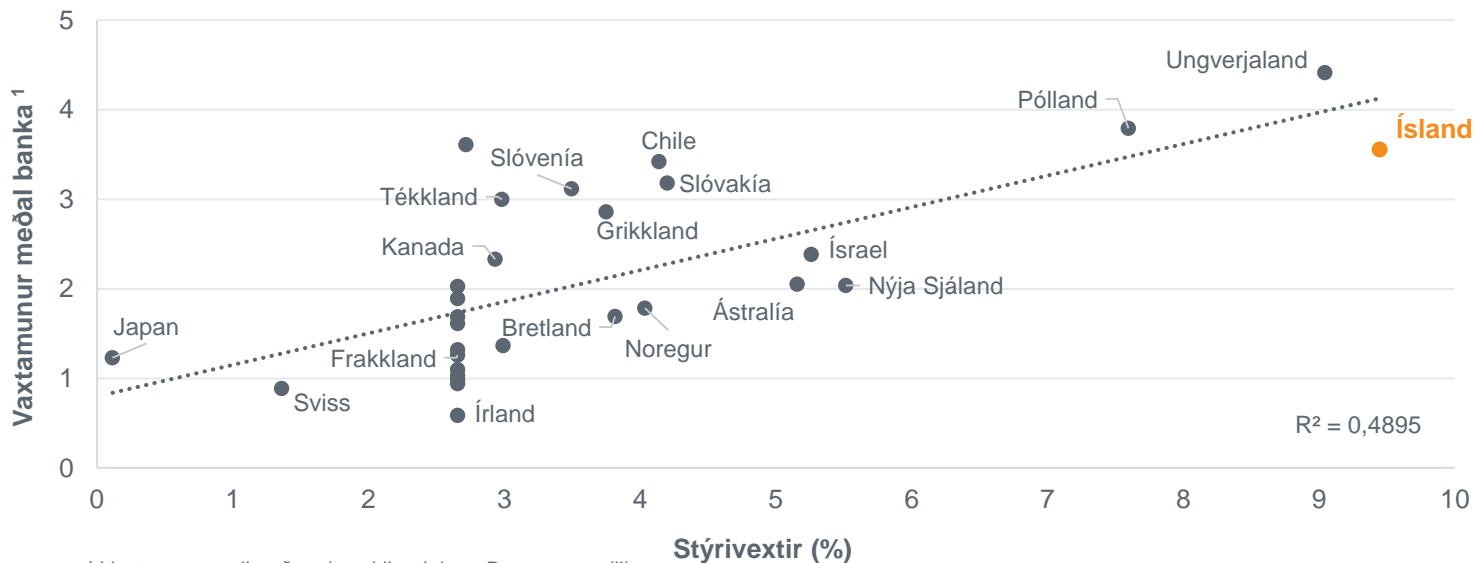
Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði
2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum
4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft
5. Íslenskir bankar eru með miklar áhættuvegnar eignir
6. Íslenskir bankar eru með hátt eiginfjárhlutfall
7. Íslenskir bankar búa við óstöðugleika

7. Íslenskir bankar búa við óstöðugleika

Hávaxtaumhverfi er iðulega samtvinnað óstöðugleika og mikilli verðbólgu. Slíkt umhverfi eykur áhættu alls reksturs og gerir hann ófyrirsjáanlegri sem endurspeglast í hærri útlánavöxtum og auknum vaxtamun.

OECD: Samband vaxtamunar banka og stýrivaxta
- meðaltal árána 1999-2011

¹ Vaxtamunur reiknaður skv. skilgreiningu Bureau van dijk

Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði
2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum
4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft
5. Íslenskir bankar eru með miklar áhættuvegnar eignir
6. Íslenskir bankar eru með hátt eiginfjárhlutfall
7. Íslenskir bankar búa við óstöðugleika

Hvað skýrir mikinn vaxtamun bankanna?

1. Íslenskir bankar eru smáir í alþjóðlegum samanburði
2. Íslenskir bankar eru dýrir í rekstri
3. Íslenskir bankar eru að mestu fjármagnaðir með innlánnum
4. Íslenskir bankar búa við fjármagnshöft
5. Íslenskir bankar eru með miklar áhættuvegnar eignir
6. Íslenskir bankar eru með hátt eiginfjárhlutfall
7. Íslenskir bankar búa við óstöðugleika

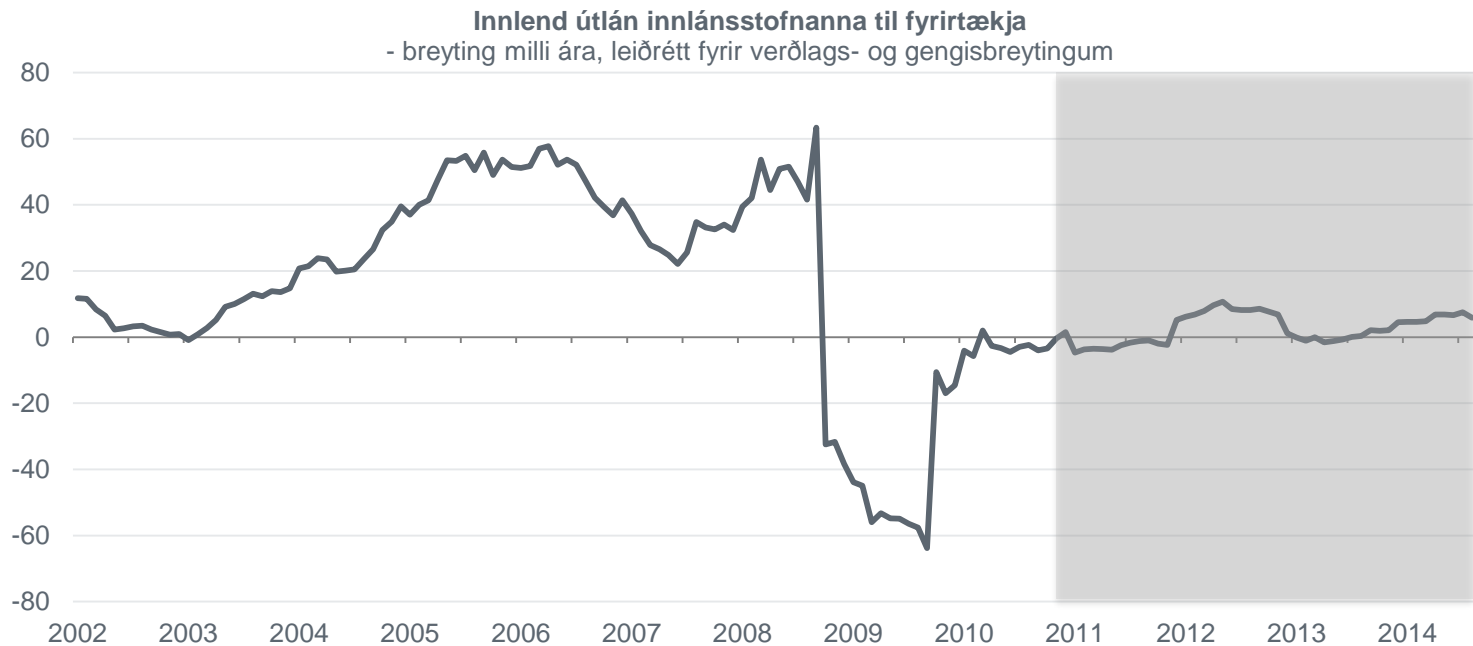
Skýrist ekki af „sér-íslenskum“ aðstæðum

Hver borgar?

1. Íslenski fjármálamarkaðurinn
2. Hvað skýrir mikinn vaxtamun?
3. Samkeppnisumhverfi fjármálafyrirtækja

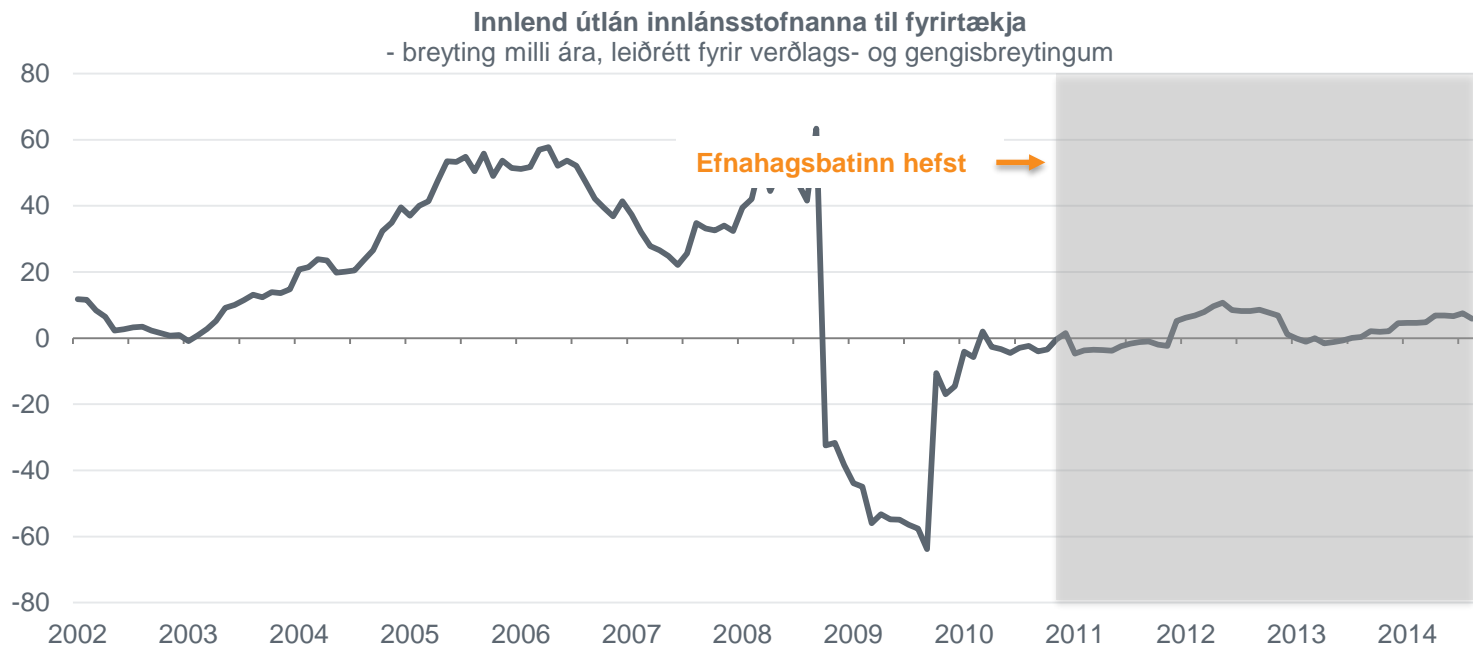
Aukin útlán bankanna takmarkast af lítilli eftirspurn fyrirtækja eftir lánsfé

Hægur útlánavöxtur helst í hendur við hóflegan hagvöxt og óvissu í fjárfestingaumhverfi fyrirtækja. Íslensk fyrirtæki hafa undanfarin ár greitt niður skuldir fremur en að fjármagna nýjar fjárfestingar.

Aukin útlán bankanna takmarkast af lítilli eftirspurn fyrirtækja eftir lánsfé

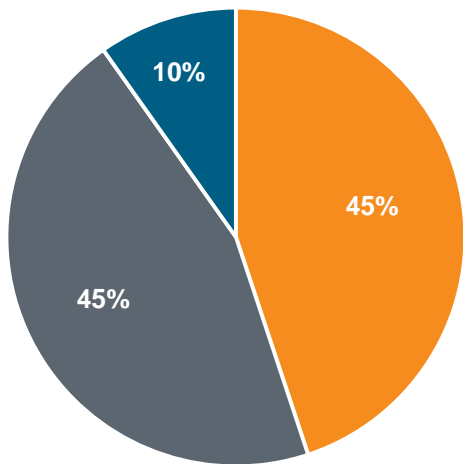
Hægur útlánavöxtur helst í hendur við hóflegan hagvöxt og óvissu í fjárfestingaumhverfi fyrirtækja. Íslensk fyrirtæki hafa undanfarin ár greitt niður skuldir fremur en að fjármagna nýjar fjárfestingar.

Útlánamarkaður: Ólíkir aðilar keppa um takmarkaðan fjölda útlána

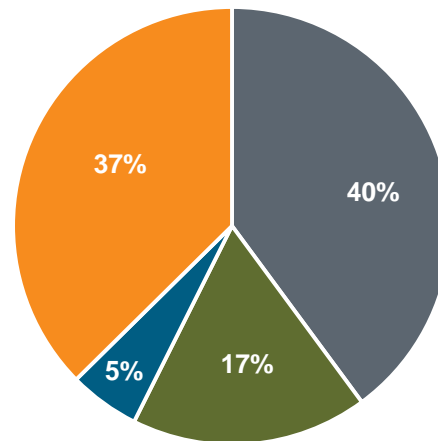
Bankastofnanir eiga undir högg að sækja á bæði fyrirtækja- og einstaklingsmarkaði. Samkeppnisaðilarnir eru að stórum hluta erlendir eða opinberir aðilar sem búa við starfsskilyrði mjög ólík bönkunum.

Hlutfallsleg skipting heildarútlána til heimila í árslok 2013

■ Ríkisstofnanir ■ Bankastofnanir ■ Lífeyrissjóðir

Hlutfallsleg skipting heildarútlána til fyrirtækja í árslok 2013¹

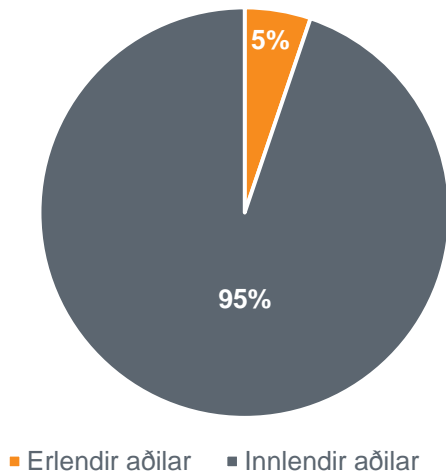
■ Bankastofnanir ■ Fyrirtækjaskuldabréf ■ Aðrir ■ Erlendir aðilar

¹ Án eignarhaldsfélaga, verðbréfa- og fjárfestingasjóða og hins opinbera

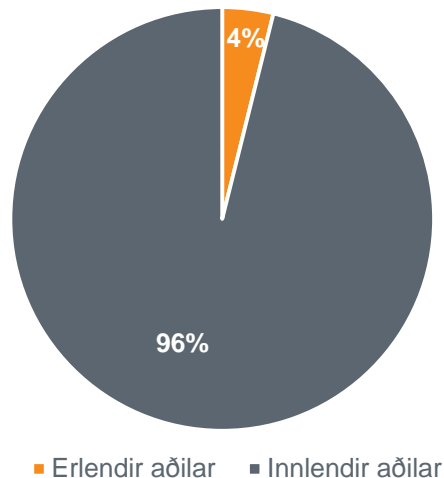
Tryggingamarkaður: Innlendir aðilar ráðandi

Íslensk váttryggingafélög mæta lítilli samkeppni erlendis frá, hvort sem litið er til skaða- eða líftrygginga. Tryggingamarkaðurinn er því einsleitari en útlánamarkaðurinn að því leyti að aðilar búa við líkari starfsskilyrði.

Hlutfallsleg skipting á skaðatryggingamarkaði¹

Hlutfallsleg skipting á líftryggingamarkaði²

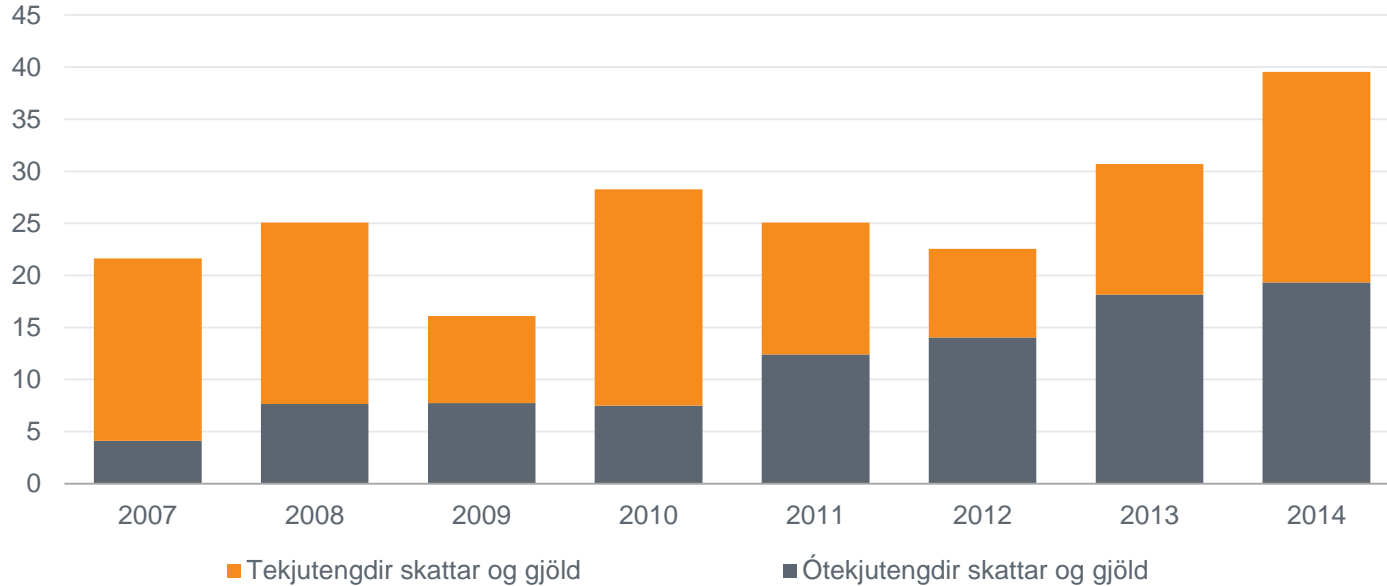

¹ M.v. 2010 án Viðlagatryggingar
² Að frátöldum lífeyrstryggingum

Skattar og gjöld fjármálafyrirtækja hafa aukist umtalsvert undanfarin ár

Aukin skattbyrði fjármálafyrirtækja á undanförunum árum hefur að miklu leyti komið til vegna álagningar ótekjutengdra skatta.

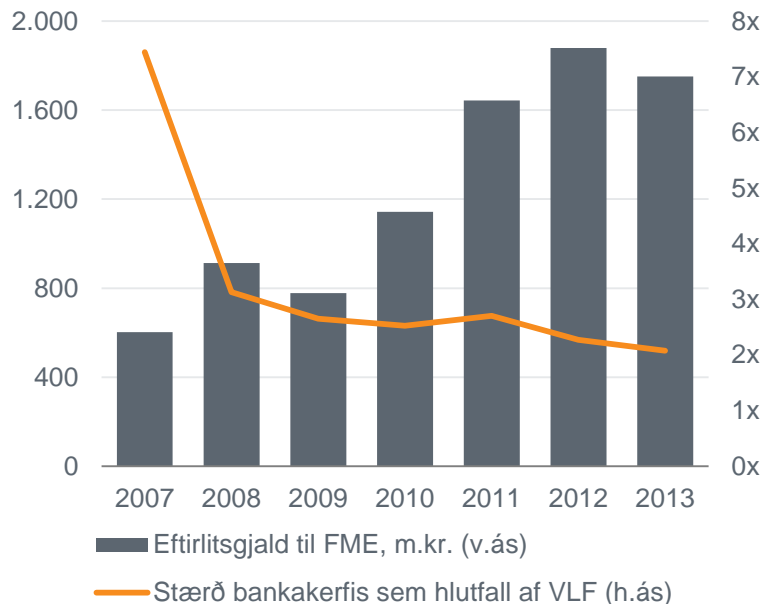
Skattar og gjöld á fjármálafyrirtæki í rekstri
- í mö.kr, áætlun fyrir árið 2014

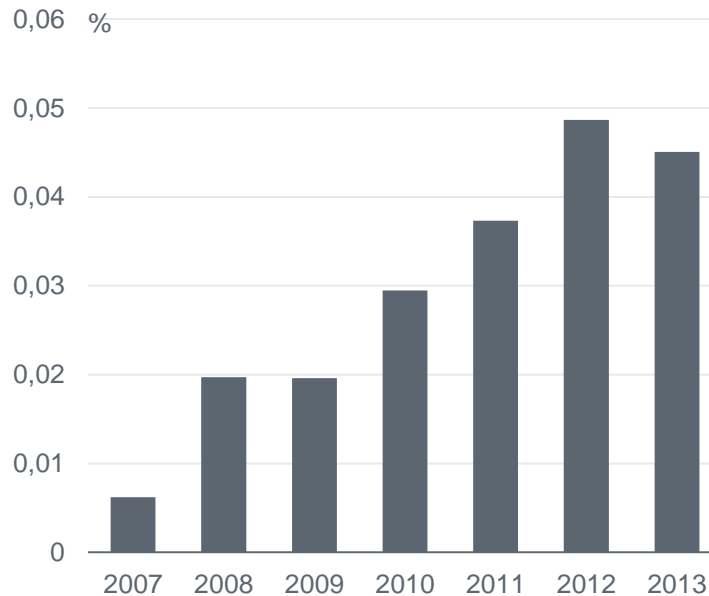
Eftirlitskostnaður fjármálastofnanna eykst meðan bankakerfið minnkar...

Starfsmönnum við fjármálaeftirlit hefur farið fjölgandi undanfarin ár. Árið 2013 voru sjö stöðugildi hjá FME á hvern banka í eftirliti en almennt eru eitt til tvö stöðugildi á hvern banka á Norðurlöndunum.

Útgjöld til FME og stærð bankakerfis

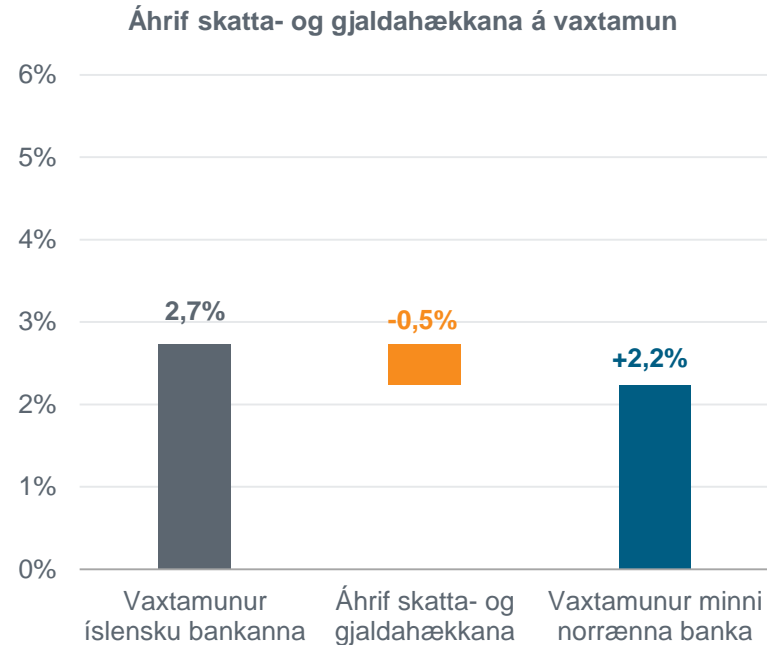
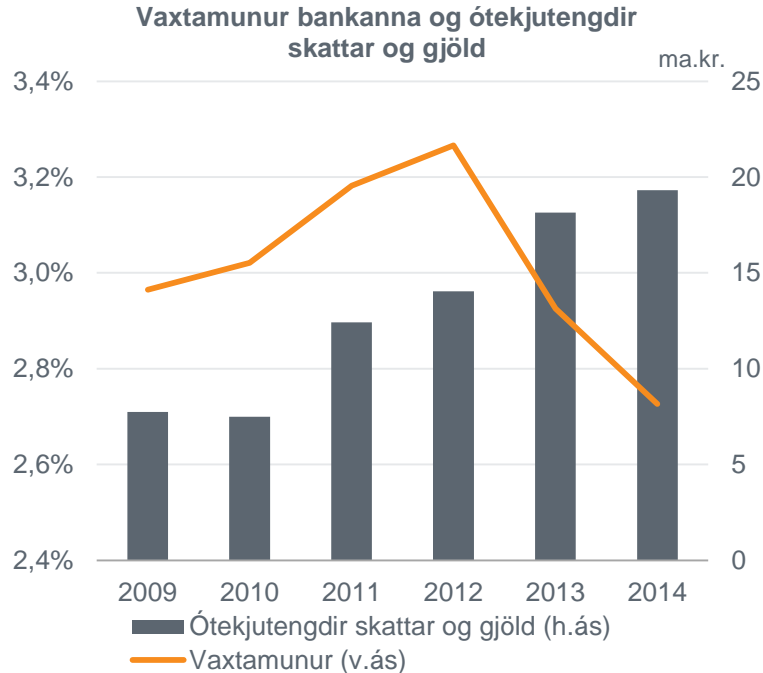

Eftirlitsgjald sem hlutfall af eignum bankanna

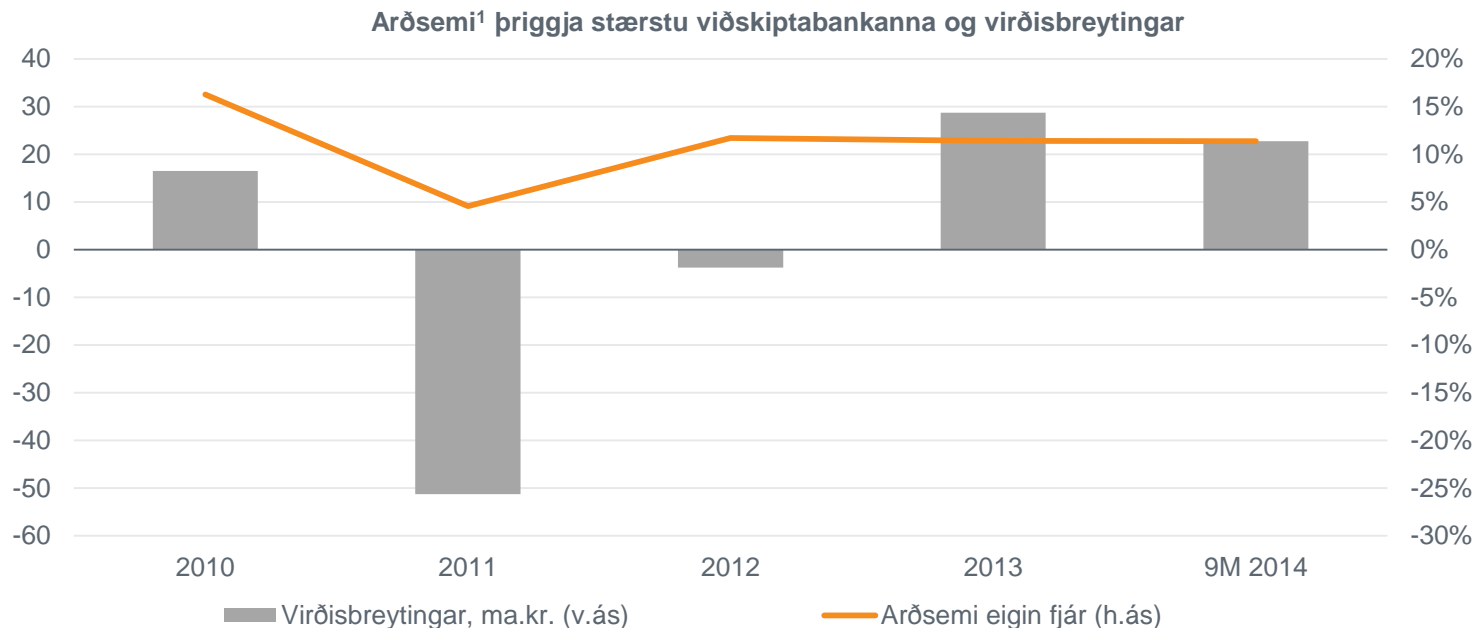
... en á sama tíma hefur vaxtamunur lækkað

Hagfelld verðbólguþróun hefur dregið úr vaxtamun viðskiptabankanna, en þær auknu álögur sem lagðar hafa verið á bankastofnanir undanfarin tvö ár eru ígildi um 0,5 prósentustigs meiri vaxtamunar.

Arðsemi bankanna hefur dregist saman ef frá eru taldar virðisbreytingar

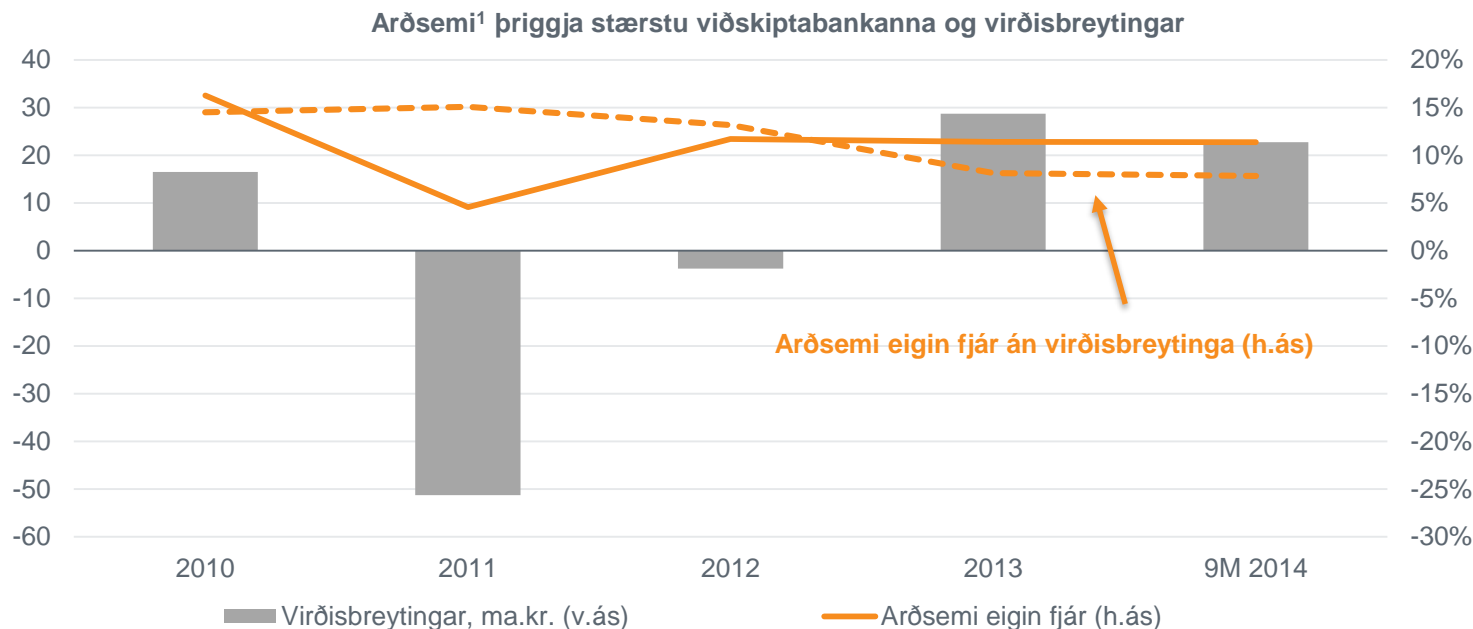
Núverandi markaðskrafa um arðsemi eigin fjár liggur á bilinu 10-13%.

¹Arðsemi eigin fjár = hagnaður af áframhaldandi rekstri / meðaltal eigin fjár í lok og við upphaf árs. Arðsemi eigin fjár án virðisbreytinga en gert er ráð fyrir að virðisbreytingar beri virka skattprósentu bankanna.

Arðsemi bankanna hefur dregist saman ef frá eru taldar virðisbreytingar

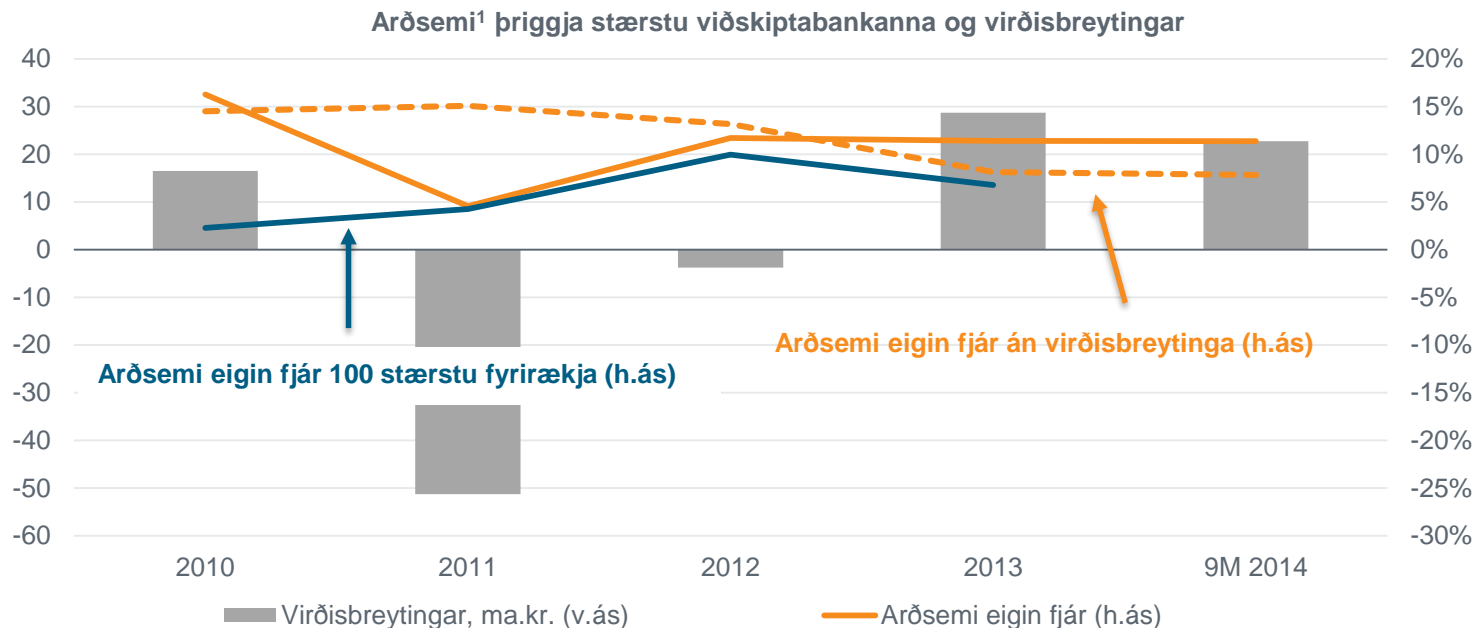
Núverandi markaðskrafa um arðsemi eigin fjár liggur á bilinu 10-13%.

¹Arðsemi eigin fjár = hagnaður af áframhaldandi rekstri / meðaltal eigin fjár í lok og við upphaf árs. Arðsemi eigin fjár án virðisbreytinga en gert er ráð fyrir að virðisbreytingar beri virka skattprósentu bankanna.

Arðsemi bankanna hefur dregist saman ef frá eru taldar virðisbreytingar

Núverandi markaðskrafa um arðsemi eigin fjár liggur á bilinu 10-13%.

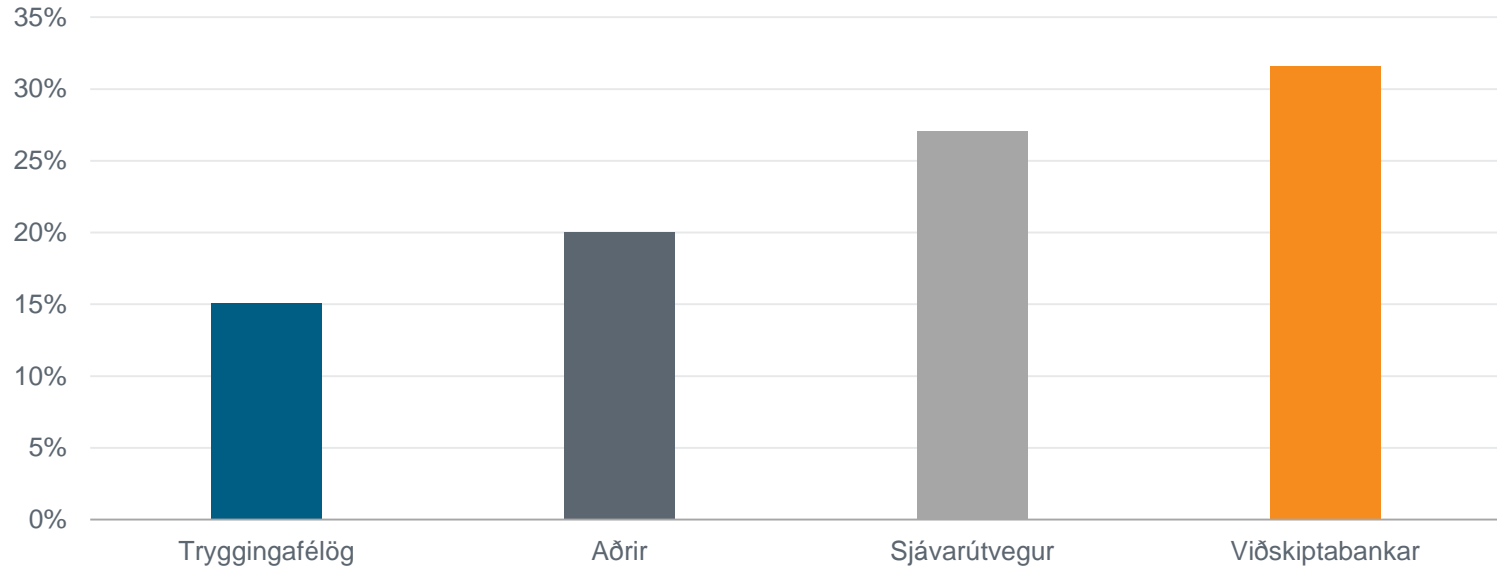

¹Arðsemi eigin fjár = hagnaður af áframhaldandi rekstri / meðaltal eigin fjár í lok og við upphaf árs. Arðsemi eigin fjár án virðisbreytinga en gert er ráð fyrir að virðisbreytingar beri virka skattprósentu bankanna.

Misíþyngjandi skattbyrði milli atvinnugreina

Færa má rök fyrir því að bankastofnanir greiði með einhverjum hætti fyrir ríkisábyrgð innlána. Hafa skal þó í huga að mikil skattheimta hefur áhrif á fjármagnskostnað almennings og fyrirtækja.

Greiddur tekjuskattur og sérstakir skattar á fjármálafyrirtæki og sjávarútvegi sem % af hagnaði
- Árið 2013 en viðskiptabankarnir eru áætlun fyrir árið 2014 vegna breytinga á bankaskattinum

Er fyrir séð að útlánamarkaðurinn muni breytast?

Þrengt hefur verið að fjármálakerfinu með íþyngjandi skatta- og gjaldaálögum, með auknu regluverki og með aukinni kröfu um eiginfjárbindingu.

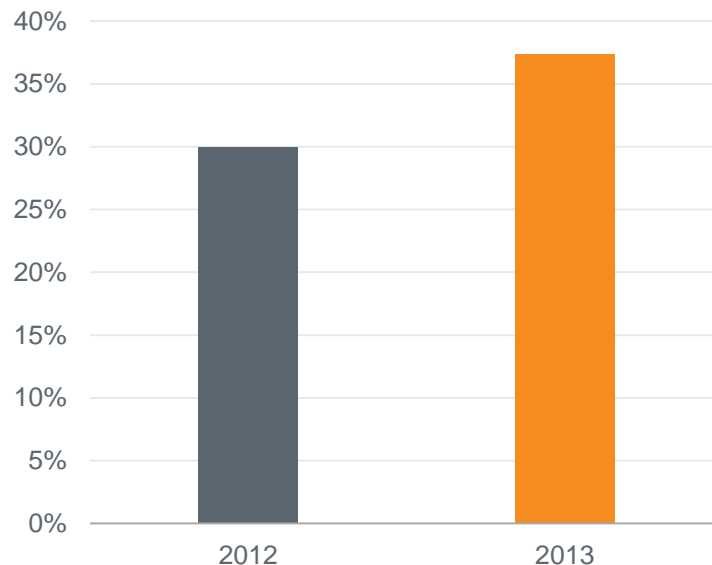
Þrengt hefur verið að fjármálakerfinu með íþyngjandi skatta- og gjaldaálögum, með auknu regluverki og með aukinni kröfu um eiginfjárbindingu.

Það kemur niður á skilvirkni innlendra fjármálastofnanna ef þær búa ekki við sambærileg skilyrði og aðrar erlendar stofnanir.

Vísbendingar að erlendir aðilar séu að auka hlutdeild sína

- Innkoma erlendra aðila á innlendan lánamarkað er að mörgu leyti jákvæð þróun.
- Opinn lánamarkaður og aukin samkeppni býður upp á fleiri valkosti fyrir lántakendur.
- Varanlegar skatta- og gjaldaálögur sem lagðar hafa verið á innlenda aðila munu á endanum draga úr samkeppnishæfni þeirra gagnvart erlendum aðilum.

Hlutfallsleg stærð erlendra aðila á lánamarkaði fyrirtækja

Er fyrir séð að útlánamarkaðurinn muni breytast?

Á meðan bankarnir eru að mestu leyti fjármagnaðir með innlánnum....

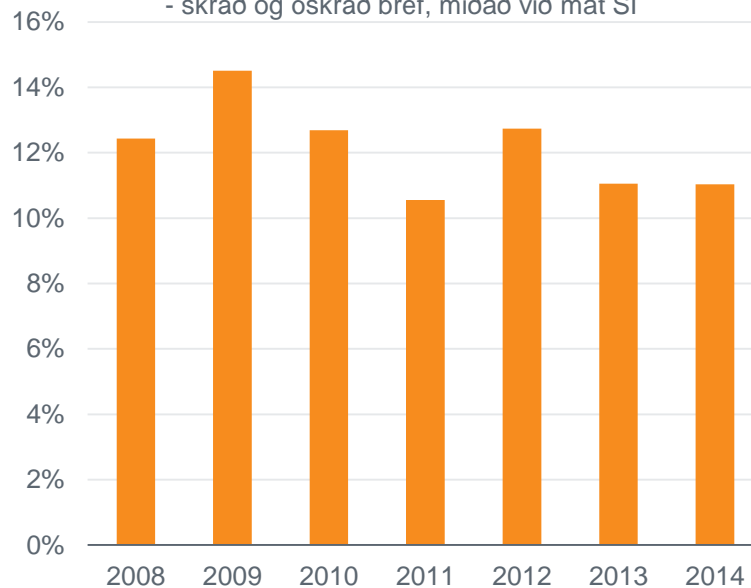
...mun fyrirtækjaskuldabréfamarkaður stækka á ný

Á meðan bankarnir búa að mestu leyti við skammtímafjármögnun fylgir því aukin áhætta að veita langtímaútlán á föstum vöxtum til fyrirtækja. Innan hafta eru bankar ekki samkeppnishæfir um slík lán.

Staða fyrirtækjaskuldabréf sem hlutfall af VLF
- skráð og óskráð bréf, miðað við mat SÍ

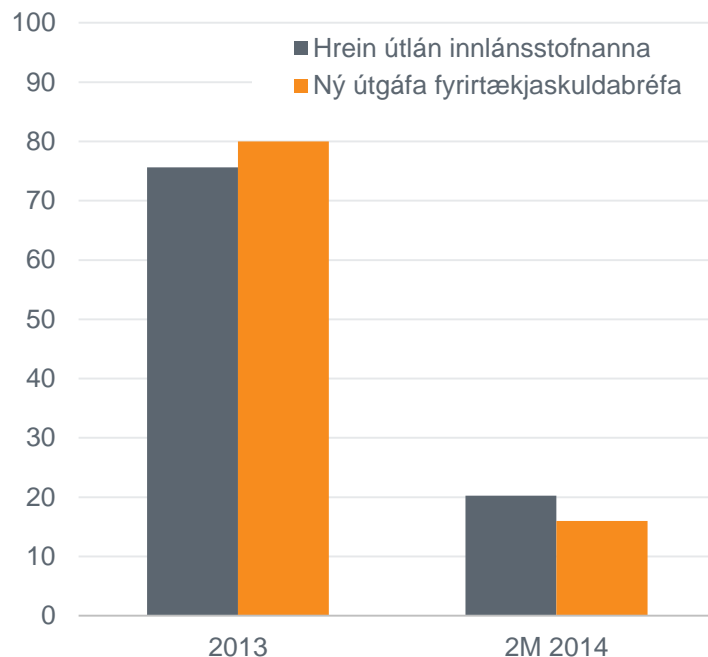
Staða fyrirtækjaskuldabréf sem hlutfall af heildareignum bankastofnana
- skráð og óskráð bréf, miðað við mat SÍ

Vísbendingar eru um aukinn vöxt skuldabréfamarkaðar síðustu misseri

- Árið 2013 og á fyrstu mánuðum þessa árs voru nýjar útgáfur fyrirtækjaskuldabréfa svipaðar að stærð og ný útlán innlánsstofnanna.
- Aukin útgáfa fyrirtækjaskuldabréfa eykur skilvirkni bæði miðlunar fjármagns til lengri tíma og milligöngu sem felur í sér þörun áhættu og líftíma.

Útlán til fyrirtækja

Að lokum, hver borgar?

- Mikinn vaxtamun íslensku bankanna má að einhverju leyti rekja til „sér-íslenskra“ aðstæðna, þ.e. smæðar landsins, fjármagnshafta og mikillar eiginfjárbindingar. Þó er ekki einungis við ytri þætti að sakast en bankarnir eru dýrir í rekstri og er kostnaður þeirra hár samanborið við erlenda banka af svipaðri stærð.
- Skatta- og gjaldaálögur á fjármálafyrirtæki hafa hækkað verulega og eru auknir skattar ígildi um fimmtungs af vaxtamuni bankanna í dag. Vaxtamunur bankanna hefur þó dregist saman síðustu ár en arðsemin jafnframt minnkað.
- Til lengri tíma munu auknar álögur ekki birtast í lakari arðsemi. Varanlegar álögur munu á endanum koma fram í auknum vaxtamun sem viðskiptavinir bera og draga úr samkeppnishæfni innlendra fjármálafyrirtækja.
- Að öðru óbreyttu er fyrir séð að útlánamarkaður muni breytast og er sú breyting þegar hafin.

Ásdís Kristjánsdóttir
Forstöðumaður efnahagssviðs
asdis@sa.is
sími: 590-0080

Óttar Snædal
Hagfræðingur á efnahagssviði
ottar@sa.is
sími: 590-0082

Ólafur Garðar Halldórsson
Hagfræðingur á efnahagssviði
olafur@sa.is
sími: 590-0081

<https://twitter.com/efnahagssvidSA/>

